

Uuden päätoimittajan tervehdys

Sosiaalilääketieteellisen Aikakauslehden toimittamisessa tapahtui joitakin muutoksia sen 52. toimintavuoden käynnistyessä. Toimituskunnasta jäi pois aikaisemmin päätoimittajanakin toiminut Leena Koivusilta ja minä aloitin uutena päätoimittajana edeltäjäni Marika Salmisen siirryttyä toimituskunnan jäseneksi. Päätoimittajan tehtävässä aloittaessani olen saanut Marikalta suurenmoista tukea ja konkreettista apua, mistä olen hänelle suuresti kiitollinen. Haluan esittää Marikalle, muulle toimituskunnalle ja toimituskunnan jättäneelle Leena Koivusillalle suuret kiitokseni heidän lehdelle tekemästään erinomaisesta työstä, minkä ansiosta saan aloittaa työni elinvoimaisessa lehdessä. Sosiaalilääketieteelliseen Aikakauslehden julkaistavaksi tarjottujen käsikirjoitusten määrä on kasvanut tasaisesti. Toivon, että tämä suuntaus tulee jatkumaan myös tulevaisuudessa. Päätoimittajakauteni aikana tarkoitukseni on uudistaa lehden kirjoitusohjeet ja laatia asiantuntijoille arviointiohjeet. Ohjeiden tarkoituksena on helpottaa kirjoittajien ja arvioijien tekemää arvokasta työtä. Arviointiohjeiden tarkoituksena on myös varmistaa, että kaikki julkaistavaksi tarjotut käsikirjoitukset arvioidaan mahdollisimman tasapuolisesti ja kattavasti niiden tieteellisen tason varmistamiseksi.

Oma taustani on terveystieteissä; olen väitellyt hoitotieteestä ja dosentuurini on obstetrisen ja perinatologisen epidemiologian alalta. Tutkimuksellinen mielenkiintoni on kohdistunut pääasiassa raskaana olevien hyvinvointiin ja synnyttäjien hoidon kehittämiseen. Viimeisimmässä tutkimushankkeessa olemme hakeneet vastausta kysymykseen alkaako yksilön syrjäytyminen jo raskauden aikana. Laajat kansallisiin rekisteriaineistoihin pohjautuvat tutkimustulokset osoittavat, että alempana sosiaaliluokkaan kuuluvilla näyttää olevan suurempi riski epäedullisiin raskauden päätapahtumiin kuten ennenaikainen

synnytys ja pienipainoisena syntyminen. Osa sosioekonomisten ryhmien välisistä eroista selittyy käyttäytymiseen liittyvillä tekijöillä, joista merkittävin on raskaudenaikainen tupakointi. Raskaudenaikainen tupakointi näyttää olevan voimakkaasti yhteydessä asuinpaikkakunnan väestön yleiseen koulutustasoon; raskaudenaikainen tupakointi oli vähäisempää kunnissa, joissa yliopistokoulutuksen saaneen väestön osuus oli suurin. Tästä voidaan päätellä, että ympäröivä yhteisö on merkityksellinen myös yksilön terveyden kannalta ja että sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa tulisi huomioida yksilön tarpeiden lisäksi myös alueen väestön erityistarpeet.

Sosioekonomisten terveys- ja hyvinvointierojen vähentäminen on nykyisen hallitusohjelman ja kansallisten terveystieteellisten linjausten mukaista toimintaa. Valtioneuvoston linjausten mukaisesti yhteiskunnallisen päätöksenteon tulisi perustua korkeatasoiseen ja monitieteelliseen tutkimukseen. Tähän haasteeseen vastaaminen edellyttää, että tieteellistä tutkimusta kohdennetaan yhteiskunnallisesti merkittäviin aiheisiin. Suomessa eri viranomaisten keräämät tilasto- ja rekisteritiedot soveltuvat erinomaisesti monitieteellisen ja yhteiskunnallisesti relevantin tutkimuksen aineistoksi. Rekisteritiedot muodostavat valtavan koko ajan päivittyvän tietovarannon, joka kattaa maamme koko väestön. Suurin osa rekistereistä on henkilörekistereitä, joiden tietoja voidaan yhdistää henkilötunnuksen avulla. Henkilörekistereissä on tietoja mm. sosioekonomisista olosuhteista, sairauksista, sairaala- ja avohoidosta, lääketoista ja yhteiskunnallisista etuuksista kuten sairauspäivärahat ja eläkkeet. Tietoja on runsaasti myös muista kohdeyksiköistä kuten kunnat, organisaatiot, tapahtumat ja yritykset. Kuntatason tietoja ovat mm. asukasluku, työttömyysaste, alkoholin myynti ja terveyspalveluiden käyttö.

Rekisteritietoja on tähän asti hyödynnetty tutkimuksessa huomattavan vähän, koska niiden tutkimuskäyttöä hankaloittavia tekijöitä on useita. Henkilörekisterin tietojen tutkimuskäyttöä säädellään tiukasta lainsäädännöllä tietosuojaan varmistamiseksi, mikä on erittäin tärkeää. Nykytilanteessa tutkija joutuu tekemään yhtä tutkimus-

ta varten useampia käyttöluvahakemuksia, jos tietoja aiotaan yhdistää useamman viranomaisen ylläpitämistä rekistereistä. Käyttöluvan saamiseen voi kulua aikaa jopa yli vuosi. Rekisteritietoja voidaan haluta yhdistää myös muilla tavoilla kerätyihin useammanlaisiin tutkimusaineistoihin ja tieteen edistyessä on todennäköistä, että tarve erilaisten aineistojen yhdistämiseen tulee edelleen lisääntymään. Erilaisten tietojen tutkimuskäyttöä säädellään useiden eri lakien avulla, mistä johtuen voi olla haasteellista arvioida esimerkiksi tietojen yhdistämisen laillisuutta. Tästä voi seurata tarve kerätä turhaan uusia tutkimusaineistoja. Suomessa ollaan parhaillaan uudistamassa terveydenhuollon valtakunnallisia henkilörekistereitä koskevaa lainsäädäntöä. Myös Euroopan Unionin alueella ollaan uudistamassa henkilötietojen käyttöä koskevaa lainsäädäntöä. Lainsäädäntö ei saisi tarpeettomasti hankaloita tutkimuksen tekemistä ja sen tulisi olla ajantasainen.

Rekisteritutkimuksen edistämiseksi myös tutkimusaineistojen käyttöluvan saamista tulisi helpottaa ja nopeuttaa. Kansallisarkisto ja Tilastokeskus käynnistivät vuoden 2014 alussa Finnish Microdata Access Services (FMAS) –hankkeen rekisteritutkimuksen edistämiseksi. Hankkeessa rakennetaan viranomaisille ja tutkijoille kokonaan uutta sähköistä palvelukokonaisuutta, joka koostuu sähköisestä käyttöluvapalvelusta, meta-

tietokatalogista, etäkäyttöjärjestelmästä ja informaatio- ja tukiportaalista. Sähköisen käyttöluvapalvelun kautta tutkijat voivat hakea viranomaisilta käyttöluvaa yhden luukun periaatteella (yksi hakemus yhtä tutkimusta kohti), saada metatietokatalogista muuttujatason tietoa eri rekistereiden tietosisällöistä ja saada aineistot käyttöönsä etäkäyttöjärjestelmän kautta aineistojen konkreettisen luovuttamisen sijaan, mikä parantaa tietoturvan toteutumista. Palvelun informaatio- ja tukipalvelun tarkoituksena on jatkaa tämän vuoden alussa lakanneen Rekisteritutkimuksen tukikeskuksen (ReTkin) toimintaa. Hanketta rahoitettiin ensimmäisen vuoden ajan Suomen Akatemian FIRI-rahoituksella, mutta Suomen Akatemia ei kuitenkaan myöntänyt alun perin kaksivuotiseksi suunnitellulle hankkeelle toisen vuoden rahoitusta. Mikäli hanke ei saa tarvitsemaansa jatkorahoitusta, on vaarana että Suomesta häviää rekisteritutkimusta koordinoiva ja edistävä taho. Rahoitusvaikeuksista johtuen uusien palveluiden käyttöönotto tulee joka tapauksessa viivästyämään. Rekisterien tutkimuskäytön lisääntymisestä on odotettavissa huomattavia hyötyjä kuten olemassa olevien niukkojen tutkimusresurssien tehokkaampi käyttö. Odotettavissa on myös tutkimuksen kansainvälisen kilpailukyvyyn paraneminen, koska rekisteritutkimus on niihin kohdistuneiden viittausten perusteella arvioituna korkeatasoista.

SARI RÄISÄNEN